

SPIEKERSKORNER

Lessenreeks in het kader van een thema voeding, eten of zelfs feestjes

Deze lessenreeks is uitgewerkt als voorbeeld van **geïntegreerd vaardigheidsonderwijs** in de B-stroom van het secundair onderwijs. De volgorde waarin de vaardigheden gepresenteerd worden (beginnen met leesvaardigheid en eindigen met luistervaardigheid) is een bewuste keuze. We vertrekken vanuit concreet voorbeeldmateriaal dat we gaan bekijken en dat model kan staan om zelf te schrijven. We gaan meestal ook uitschrijven (op papier zetten) wat we gaan vertellen. Communicatief gezien is er ook steeds een luisteraar aanwezig wanneer we leerlingen laten spreken.

Vaardigheden **evalueren** is niet eenvoudig omdat we:

- de invloed en het overwicht van één element moeten uitsluiten, b.v. 'zorg' bij een schrijfoverdracht;
- op veel dingen tegelijk moeten/willen letten, waardoor we door de bomen het bos niet meer zien;
- objectieve, waarneembare doelen voor ogen moeten houden;
- terugkoppeling van het communicatieve handelen mogelijk moeten maken;
- onszelf al eens in vraag moeten kunnen stellen.

Het ontwikkelen van goede evaluatieschema's lost al veel op. Toelichting bij de gebruikte schema's: de cijfers tussen haakjes geven het maximumcijfer aan dat voor dat onderdeel behaald kan worden. De letters G, V en S staan voor:

- **GOED**: voldoet volledig aan de norm; krijgt het maximum van de punten;
- **VOLDOENDE**: er zijn wel elementen aanwezig, maar er moet nog aan gewerkt worden; krijgt de helft van de punten;
- **SLECHT**: is niet aanwezig; krijgt geen punten.

De leerlingen krijgen het evaluatieblad vooraf te zien, zodat ze zeer duidelijk weten aan welke normen hun opdracht moet voldoen. De evaluatiebladen kunnen gebruikt worden door de leerkracht, door de medeleerlingen bij de beoordeling van mekaars werkjes, of door de leerling zelf als vorm van zelfevaluatie. Tenslotte is de evaluatie – en dat is mijn persoonlijke mening – het begin van een volgende stap in het leerproces en niet zozeer het einde van een leerproces.

Het feit dat er naast de vier vaardigheden een deeltje **taalbeschouwing** zit, betekent niet dat taalbeschouwing los staat van de rest. Taalbeschouwing is een wezenlijk onderdeel van elk van de vaardigheden. De vragen die in het taalmodel gebruikt worden om taalgebruik te kunnen bespreken, komen overeen met de communicatieve vragen die aan elke taalhandeling vooraf gaan. Uit het schema op de volgende pagina is ook duidelijk af te leiden dat woordenschat i.v.m. 'kook'-woorden zowel bij lezen als bij schrijven, spreken en luisteren van belang zijn. Hetzelfde geldt voor verwijswwoorden, structurerende woorden of het gebruik van de imperatief. Bij elk van de vier vaardigheden kunnen ze onderwerp zijn van beschouwing. Voor de indeling van de onderwerpen voor taalbeschouwing heb ik mij gebaseerd op: Callebaut, I., M. Stevens & S. De Jonckheere: Taalbeschouwing op de basisschool. Leuven: Garant, 2000, 208 blz.

Luc Wyns

	LEZEN	SCHRIJVEN	SPREKEN	LUISTEREN	TAALBESCHOUWING/ WOORDENSCHAT
ORIËNTEREN	recepten lezen communicatieve vragen: – doel – publiek – inhoud – vorm	recepten schrijven communicatieve vragen: – doel – publiek – inhoud – vorm	1000 seconden communicatieve vragen: – doel – publiek – inhoud – vorm	1000 seconden communicatieve vragen: – doel – publiek – inhoud – vorm	– 'kook' -woorden: <i>roeren, strooien, smeren, versieren, ingrediënten, benodigdheden, ...</i> – verwijswwoorden – functiewoorden – structurerende woorden – gebiedende wijs
VOORBEREIDEN	hoe omgaan met de tekst? – titel en illustratie – benodigdheden – werkwijze (stap voor stap)	voorbereiden – gegevens verzamelen – ordenen – structureren	spreekkips – rustig en duidelijk – gestructureerd – demonstratie		
UITVOEREN	lezen	schrijven revisie 1 (beoordelingsblad) herschrijven	spreken	luisteren – notities nemen – evt. vragen stellen – notities aanvullen – notities uitschrijven	
REFLECTIE	evaluatie + appreciatie	evaluatie – doel bereikt? – terugkoppelen	evaluatie – doel bereikt? – terugkoppelen	evaluatie: recept maken – doel bereikt? – terugkoppelen	
TAALBESCHOUWING/ WOORDENSCHAT	– 'kook' - woorden: <i>roeren, strooien, smeren, versieren, ingrediënten, benodigdheden, ...</i> – verwijswwoorden – functiewoorden – structurerende woorden – gebiedende wijs				

Een raphap: een eenvoudig recept voor een snelle hap

INLEIDING

De inleiding op deze lessenreeks kan gebeuren in het thema. Is dat niet zo, dan kan men inleidend spreken over situaties waarin er snel iets moet gegeten worden of wanneer men op zoek gaat naar kleine, smakelijke en originele hapjes (= feestjes). Waar vind je zoiets? In kookboeken met recepten.

LEESVAARDIGHEID

VOORBEREIDING OP HET LEZEN

- (1) Je kan starten met een oefening waarbij de voorkennis en het voorspellend lezen van de lezer geactiveerd worden. Je laat eerst een transparant met alleen de afbeeldingen en de namen van de gerechten zien (bijlage 1). De leerlingen vertellen waar deze afbeeldingen vandaan kunnen komen, wat ze verwachten qua tekstsoort, qua inhoud, qua kenmerken, enz.
- (2) Daarna krijgen ze een transparant met de volledige recepten te zien: hoe zien die teksten eruit? Wat is de bedoeling van zo'n tekst? Wat staat er zoal in die tekst? Voor wie zijn zo'n teksten bedoeld? (communicatieve vragen)
- (3) Hoe lees ik zo'n tekst nu?

LEZEN VAN DE RECEPTEN

Individueel en in stilte lezen.

EVALUATIE VAN HET LEZEN EN APPRECIATIE

- (1) *Reageren op wat ze gelezen hebben*
 - Welk gerecht ziet er het lekkerst uit? Waarom?
 - Welk gerecht lijkt het moeilijkst te maken? Waarom?
- (2) *Tekststructuur*
 - Uit welke onderdelen bestaat zo'n tekst?
 - Wat staat er in elk onderdeel?
 - Hoe noemt men elk onderdeel?
- (3) *Taal in recepten*
 - Zoek typische receptenwoorden.
 - Welke vorm van het werkwoord wordt iedere keer gebruikt?

SCHRIJFVAARDIGHEID

OPGAVE

Schrijf zelf het recept voor een zelf bedachte raphap. Zorg ervoor dat je medeleerlingen dit recept in de klas kunnen bereiden. Gebruik minstens 5 van de volgende ingrediënten: peperkoek of andere droge koekjes, drop, choco, hagelslag, gedroogd fruit (rozijnen, banaan, dadels,...), boter, slagroom, smarties, spekken,... Je mag er natuurlijk zelf andere ingrediënten aan toevoegen (bijlage 2). In de beginfase maken leerlingen gebruik van een schrijfkaart waarin de volgende stappen in het schrijfproces worden verduidelijkt d.m.v. vragen (bijlage 3).

NADENKEN

- (1) *Doel*: wat is de bedoeling van het tekstje dat je gaat schrijven?
- (2) *Publiek*: voor wie schrijf je dit tekstje?
- (3) *Inhoud*: wat moet er allemaal in dat tekstje staan?
- (4) *Vorm*: op welke manier kan je dat dan best presenteren?

VOORBEREIDEN

- (1) Informatie verzamelen
- (2) Informatie ordenen/de vorm bepalen
Kijk naar de voorbeelden die gelezen zijn.

SCHRIJVEN

- (1) Schrijf nu een tekstje waarin je alle gegevens correct verwerkt.
- (2) Revisie 1: Herlees het tekstje, let op schrijffouten en op onduidelijke of onvolledige zinnen. Dit kan door de schrijver zelf gebeuren (zelfcontrole) of door een medeleerling. Omdat zij dat niet echt zelfstandig kunnen, is het nodig om een correctiekaart te gebruiken (bijlage 4).
- (3) Herschrijf je tekst in het klad. Daarna schrijf je hem over in het net.

EVALUATIE

- (1) *Inhoud*
De leraar zal de tekstjes zeker moeten nakijken en evalueren. De nadruk zal liggen op duidelijkheid, volledigheid, structuur, enz. en minder op taalfouten.
- (2) *Handelen*
Hier moet de hulp worden ingeroepen van de medeleerlingen omdat zij het doelpubliek waren. Het is nu nog niet de bedoeling dat ze mekaars receptjes uitproberen. Ze gaan wel in duo's mekaars werkjes lezen vanuit het standpunt van iemand die op zoek is naar zo'n receptje (evaluatieblad als bijlage 5):
 - Is het doel bereikt? Lijkt het recept uit te voeren? Was alles duidelijk geformuleerd? Zijn er voldoende tussenstappen uitgelegd? Is het recept volledig? enz.
 - Wat was goed/slecht? Waarom? Hoe kan dat een volgende keer vermeden worden?

SPREEKVAARDIGHEID

OPGAVE

Je speelt nu 1000 seconden, maar je staat er wel alleen voor. Je komt je receptje presenteren voor de klas. Zorg er wel voor dat je medeleerlingen je uitleg kunnen volgen. Zij zullen achteraf jouw recept moeten maken.

NADENKEN

- (1) *Doel*: wat is de bedoeling van het tekstje dat je gaat presenteren?
- (2) *Publiek*: voor wie presenteer je dit tekstje?
- (3) *Inhoud*: wat moet er allemaal in dat tekstje staan?
- (4) *Vorm*: op welke manier kan je dat dan best presenteren?

VOORBEREIDEN

- (1) Met behulp van het uitgeschreven recept een spreekplannetje maken. Dat zal nog heel sterk gestuurd moeten worden. We vertrekken vanuit de structuur van de tekst: de ingrediënten en de verschillende stappen van de bereiding. Die stappen worden genummerd. Achter elk nummer staat in enkele woorden wat er met welk ingrediënt gebeurt.
- (2) Tekstje thuis inoefenen: spreken en demonstreren.

SPREEKTIPS

- (1) Spreek rustig en duidelijk, laat regelmatig een pauze vallen (en doe ondertussen bijvoorbeeld iets voor) zodat de anderen tijd krijgen om te noteren.
- (2) Spreek tegen je medeleerlingen en niet tegen de leraar.
- (3) Let op je taal.
- (4) Let op je houding.
- (5) Demonstreer wat je vertelt.

SPREKEN

EVALUATIE

Voor de evaluatie van spreekoefeningen is het handig als je kan beschikken over een videocamera. Een eerste maal zullen leerlingen wel wat onwennig zijn, maar dat gaat vrij snel over. Ook hier zal de evaluatie zowel communicatief als conceptueel moeten gebeuren. Met *communicatief* bedoel ik dat we vertrekken van de vraag: is het doel bereikt? Is de boodschap overgekomen zoals ze bedoeld was? (evaluatieblad als bijlage 6) Bij een *conceptuele* evaluatie gaan we kijken naar en nadenken over de manier waarop het hele proces van de communicatie verlopen is om te ontdekken waar er iets is misgelopen. Wanneer bij de *communicatieve* evaluatie wordt vastgesteld dat de presentatie van een leerling niet goed overkwam omdat hij veel te snel sprak, geen pauzes inbouwde en niets demonstreerde, dan kunnen we bij de *conceptuele* evaluatie eens gaan kijken wat hij op zijn blad met communicatieve vragen geantwoord heeft bij doel, publiek en vorm. Hij heeft daar geen antwoord op gezocht, of hij heeft niet nagedacht bij het beantwoorden van die vragen en de antwoorden voor evidenties genomen, of hij is zich niet bewust geweest van de consequenties van die antwoorden.

LUISTERVAARDIGHEID

OPGAVE

Je speelt mee 1000 seconden. Jij bent een geïnteresseerde kijker die ideetjes wil opdoen. Je volgt dus aandachtig. Je noteert de informatie die je nodig hebt om achteraf die receptjes zelf te kunnen maken.

NADENKEN

- (1) *Doel*: wat is de bedoeling van de opdracht, met welke bedoeling luister ik naar mijn medeleerling?
- (2) *Publiek*: wie presenteert je dit? Wat kan ik dus verwachten?
- (3) *Inhoud*: wat moet ik allemaal horen en noteren? Kan ik vooraf al iets doen?
- (4) *Vorm*: op welke manier wordt zoiets normaal gepresenteerd? Hoe kan mij dat helpen?

LUISTEREN

- (1) Aandachtig luisteren en notities nemen.
- (2) Na de spreekoefening eventueel bijkomende vragen stellen over onduidelijkheden of onvolledigheden.
- (3) Notities aanvullen, eventueel met behulp van (de notities van) je buurman.
- (4) Eventueel je notities ordelijk uitschrijven.

EVALUATIE

De leerlingen maken aan de hand van hun notities de verschillende recepten. Ook hier moet zeker een terugkoppeling komen wanneer er tekorten in verband met luistervaardigheid worden vastgesteld.

TAALBESCHOUWING

Enkele mogelijke onderwerpen:

TAALGEBRUIK

Het taalmodel toepassen op de tekst:

- zender (wie?);
- boodschap (wat?);
- ontvanger (aan wie/wat? voor wie/wat?);
- doel (met welke bedoeling?);
- wijze (op welke wijze?);
- medium (via welke weg? met welke middelen?);
- context (onder welke omstandigheden?);
- effect (met welk effect? wat is de reactie?).

TAALSYSTEEM

KLANKEN

- uitspraak;
- klemtoon;
- duidelijkheid.

WOORDEN

- vaktaal: typische woorden uit recepten of kookwereld;
- woorden met twee betekenissen (context) b.v. *mixen*, *smeren*, *versieren*;
- woordsoorten: werkwoorden, de imperatief (vanuit taalgebruik, doel = instructies geven);
- functiewoorden/verwijswoorden;
- vreemde woorden in onze taal (b.v. *nougat*);
- meervouden: veel stofnamen in recepten (hebben geen meervoud).

ZINNEN

- typische woordvolgorde voor bevelende zinnen

TEKST

Lezen en schrijven

- tekstsoort;
- doel van de tekst;
- structuur van de tekst.

Spreken en luisteren

- tekstsoort;
- doel van de tekst;
- niet-verbale elementen.

SPELLING

- schrijfwijze van vreemde woorden (b.v. *nougat* – *noga*);
- officiële spelling versus spelling in tijdschriften, receptenboeken, enz.;
- woordbeeldwoorden.

Luc Wyns
Beukheuvel 39/1
2500 Lier (Koningshooikt)
lucwyns@belgacom.net

BIJLAGE 1: Voorspellend lezen

Gebak met pecannoten

voor ± 2,5 porties

Deeg: 2 eieren • 250 g bieten- of appelsiroop • 200 g suiker • 2 theelepels geraspte citroenschil • 200 g pecannoten • 500 g bloem • 1 pakje bakpoeder • 75 g gekonfijte kersen • zout

1/4 l melk • boter en bloem voor het bakblik

Afwerking: 2 eieren • 50 g fijne suiker • 3 eetlepels cacao-poeder • 125 g kokosboter

Mix de eieren met de siroop, de suiker en de geraspte citroenschil. Voeg de bloem, het bakpoeder en een snufje zout aan toe en meng goed.

Kruidentkoek

Deeg: 100 g gedroogde pruimen • 50 g geraspte abrikozen • 100 g gekonfijte gember • 125 g zachte boter of margarine • 3 eieren • 250 g suiker • 6 eetlepels melk • 250 g bloem • 2 theelepels bakpoeder • 1/2 theelepel kaneel • snufjes kruidnagel, muskaat, kardemom, miskaat

rood, witje • 2 eetlepels cacao-poeder • 250 g amandelstuffers • boter en bloem voor de vorm

Afwerking: 250 g bloemsuiker • 2 theelepels oploskoffie • 1 eetlepel rum (op)

Nougat-gebakjes

voor ± 30 stuks

Deeg: 60 g boter of margarine • 50 g suiker • 1 pakje vanillesuiker • 1 ei • 1 eetlepel rum (ev.) • 100 g bloem • 1/2 theelepel bakpoeder

Vulling: 400 g nougat • 100 g opgelegde krikjes • 200 g marspein • bloemsuiker • cacao-poeder

Mix de vetstof met de suiker en de vanillesuiker tot een romige massa. Voeg er het ei en eventueel de rum aan toe. Meng met de bloem en het bakpoeder tot een glad beslag. Schep het in een rechthoekige vorm (20 cm lang) bekleed met bakpapier. Bak ± 15 minuten op 175° C. Ontvorm en laat afkoelen op een rooster. Laat de nougat zacht worden in een warmwaterbad. Strijk hem uit op de afgekoelde koek. Verdeel de uitgelekte krikjes over de koek. Rol de marspein uit met wat bloemsuiker tot een even grote rechthoek. Leg de plak marspein op de krikjes en druk lichtjes aan. Zet de koek een paar uur koel weg en verdeel hem in porties. Werk ze af met gezeefd cacao-poeder.

BIJLAGE 2: Schrijfo opdracht

EEN RAPHAP

OPGAVE

- Schrijf nu zelf een receptje dat bestemd is voor je medeleerlingen voor een lekker hapje op een verjaardagsfeest.
- Gebruik in je recept minstens 5 van de onderstaande benodigdheden.
- Je mag zelf nog andere benodigdheden toevoegen.
- Gebruik de structuur van de voorbeeldrecepten.
- Zorg dat je volledig bent.
- Beantwoord eerst de vraagjes hieronder.
- Gebruik daarna je schrijfkaart.

BENODIGDHEDEN

- peperkoek
- droge koekjes
- drop
- choco
- hagelslag
- smarties
- gedroogd fruit
- slagroom
- spekken

NADENKEN

- 1 Wat is de bedoeling van het tekstje dat je moet schrijven?
- 2 Voor wie is dit tekstje bestemd?
- 3 Wat moet er allemaal in dat tekstje staan?
- 4 Op welke manier kan je dat dan best presenteren?

BIJLAGE 3: Schrijfkaart

Wat doe ik?	Wat leer ik?
1 Nadenken, me afvragen 	<p>Voor ik ga schrijven zoek ik een antwoord op: Wie schrijft? Wat? Waarover? Voor wie? Met welk doel? Hoe? Langs welke weg? In welke omstandigheden? Met welke effect?</p>
2 Plannen	
Verzamelen 	<p>Ik bevroeg mezelf, de wereld, de boeken. Ik kijk, luister, voel, proef, ruik, lees om gegevens te verzamelen. Als ik iets zie, hoor, voel, ruik, smaak, geef ik het een naam om erover te kunnen schrijven. Ik stel me altijd W- en hoe-vragen. Ik breng de gegevens van meerdere informatiebronnen samen.</p>
Selecteren 	<p>Ik zoek uit de gegevens die ik verzameld heb, deze die ik kan gebruiken. Daarvoor laat ik me leiden door vragen als: Wat past bij mijn doelstelling? Wat past bij mijn publiek? Ik kies een tekstsoort.</p>
Ordenen 	<p>Ik breng de gegevens samen en breng bij elkaar wat samenhoort.</p>

Wat doe ik?	Wat leer ik?
3 Formuleren	
<i>Uitschrijven</i> 	<p>Ik schrijf mijn tekst voor de eerste keer uit. Ik formuleer zo duidelijk en volledig mogelijk, zodat mijn lezers goed weten wat ik bedoel. Ik schrijf aandachtig: zo maak ik minder fouten en moet ik niet opnieuw beginnen. Ik zorg voor samenhang. Ik kan vragen wat ik niet goed geformuleerd krijg. Ik denk na over wat ik neerschrijf.</p>
<i>Verzorgen</i> 	<p>Ik ben precies en zorgzaam. Ik vraag me af of ik het de lezer gemakkelijk heb gemaakt, om mijn tekst te lezen. Ik verzorg mijn tekst volgens de tekstsoort die ik gekozen heb. Ik heb bijzondere aandacht voor de spelling.</p>
4 Reviseren	
<i>Nalezen</i> 	<p>Ik controleer de inhoud, de samenhang, de titel, de opbouw, de leestekens, de spelling. Ik lees mijn tekst kritisch na of laat hem nalezen. Ik verbeter waar nodig.</p>
<i>Herschrijven</i> 	<p>Ik zorg ervoor dat ik een mooi verzorgde tekst aan mijn lezer aflever.</p>

Uit: *Taalsignaal*

BIJLAGE 4: Correctiekaart schrijven

Tekst van:
Titel:
Beoordeeld door:

Zeg over de volgende beoordelingen of de uitspraak 'juist', 'ongeveer' of 'fout' is:

JUIST = de uitspraak klopt helemaal
ONGEVEER = de uitspraak klopt niet helemaal
FOUT = de uitspraak is helemaal fout

Het is ook belangrijk dat je uitleg geeft en eventueel voorstellen om te verbeteren.

	JUIST	ONGEVEER	FOUT
1 De uitleg is volledig, er ontbreekt niets.			
2 De uitleg is duidelijk geordend.			
3 De verschillende delen zijn duidelijk herkenbaar.			
4 Er zijn geen moeilijke woorden die moeten uitgelegd worden.			
5 Er zijn geen fouten tegen de hoofdletters, eindleestekens,...			
6 De tekst is verzorgd gepresenteerd.			
COMMENTAAR			

BIJLAGE 5: *Evaluatieblad schrijven*

NAAM:				KLAS:			
TITEL:							
				G	V	S	
1	De tekst is duidelijk gestructureerd (3 delen). (4)						
2	De tekst is volledig (alles zit er in om het recept te kunnen maken). (4)						
3	De tekst is duidelijk (er zijn genoeg tussenstappen om het recept te kunnen maken). (2)						
4	Er is een illustratie voorzien. (2)						
5	Er zijn maximum 5 storende spellingfouten (hoofdletters, eindleestekens,...). (2)						
6	Er wordt consequent de gebiedende wijs gebruikt. (2)						
7	Er staan in de tekst geen moeilijke woorden die moeten uitgelegd worden. (2)						
8	De tekst is verzorgd gepresenteerd. (2)						
OPMERKINGEN							

BIJLAGE 6: Evaluatieblad spreken

NAAM:				KLAS:			
TITEL:							
				G	V	S	
1 Gebruikt een spreekplannetje. (2)							
2 Spreekt luid genoeg voor de klas. (2)							
3 Spreekt rustig en duidelijk. (2)							
4 Bouwt rustpauzes in om de anderen te laten noteren. (2)							
5 Gebruikt hulpmiddelen (b.v. een blad met benodigdheden). (2)							
6 Demonstreert wat hij vertelt. (2)							
7 Spreekt tegen heel de klas. (2)							
8 De uitleg is duidelijk gestructureerd. (2)							
9 De uitleg is volledig. (2)							
10 Doet moeite om AN te spreken. (2)							
OPMERKINGEN							